

INTELECTUALUL LAIC, MODERATOR AL LUMII MODERNE (ADNOTĂRI LA CARTEA LUI PAUL JOHNSON – *MARGINALII*) – PARTEA A II-A

*The secular intellectual, a modeler of the modern world
(Annotations to Paul Johnson's – The Intellectuals) – Part II*

Dr. N. Stănicel

În partea a doua a lucrării, vom analiza biografiile altor „intelectuali” – trei mari reprezentanți ai culturii universale, **Henrik Ibsen**, **Lev Tolstoi** și **Ernest Hemingway**, care și ei proclamau o devoțiune față de interesele umanității și îndatorirea ca prin învățătura lor aceasta să progreseze.

Rămâne să constatăm cât de îndreptățiți erau prin moralitatea, comportamentul și gândirea lor, să spună oamenilor cum să-și organizeze viața și să hotărască astfel destinul omenirii.

Puțini scriitori au dovedit o autodisciplină și o strădanie intelectuală atât de perseverentă, pentru a-și desăvârși arta, cum a făcut-o Ibsen. El nu numai că a inventat drama modernă dar a scris piese care și astăzi fac parte importantă din repertoriul modern.

Ibsen a schimbat gândirea socială a generației sale și a celei care a urmat. Ceea ce Rousseau a făcut pentru sfârșitul secolului al XVIII-lea, el a făcut pentru sfârșitul secolului al XIX-lea.

Ibsen a propovăduit revolta individului împotriva inhibițiilor și prejudecăților care predominau pretutindeni de la cel mai mic orașel, până în sânul fiecărei familii.

El i-a învățat pe bărbați, dar mai ales pe femei, că ideile lor proprii despre libertate și conștiința lor individuală au întâietate în fața cerințelor societății. El au grăbit astfel o revoluție în ținută și comportament, care continuă prin salturi să se manifeste și astăzi.

Ibsen, el însuși sărac, provenea dintr-o țară mică, săracă și lipsită de orice tradiție culturală. Norvegia fusese puternică și întreprinzătoare la începutul Evului Mediu, între anii 900-1100, după care a venit declinul, devenind o provincie a Danemarcei și rămânând astfel timp de trei secole.

Numele capitalei Oslo a fost schimbat în Cristiania. Abia în 1905 țara a ajuns să aibă propria monarhie. Până în secolul al XIX-lea, limba norvegiană era mai mult un dialect rustic. Prima Universitate datează de la 1813, iar primul teatru norvegian a fost construit la Bergen abia în 1850.

În tinerețe și în prima parte a maturității sale, cultura era predominant daneză.

Skien, orașul în care Ibsen s-a născut pe 20 martie 1828, se afla la o sută de mile spre sud de capitală. Lepra și lupii erau încă ceva obișnuit pe atunci. Ținutul era scaldat în superstiții. Ibsen era cel mai mare dintre cei cinci copii ai unui negustor care pe vremea când el împlinea șase ani, dădea faliment. Mama sa, cândva frumoasă, o actriță frustrată, s-a închis în sine, se ascundea și se juca cu păpușile.

Ibsen era mic și urât. Din 1850 și-a croit prin forțe proprii drumul spre universitate. Privațiunile resimțite atunci și mulți ani după aceea au fost extreme. A scris poezii, piese în vers alb, comentariu politic, critică dramatică. Prima sa piesă, satira *Norma*, n-a fost pusă în scenă. Cea de-a doua piesă a sa, *Catilina*, care a văzut lumina rampei, a fost un eșec. Au urmat apoi și alte piese, astfel încât încetul cu încetul a acumulat o imensă experiență scenică.

La teatrul din Bergen, Ibsen a trăit timp de șase ani ca un salahor. Lucra la decoruri, costume, casă și chiar ca regizor. Condițiile erau primitive. Au urmat apoi cinci ani la teatrul nou din Cristiania. Dar în 1862 teatrul a dat faliment și Ibsen a fost concediat. Era deja însurat și înglodat în datorii, hărțuit de creditori. Începe să bea. Este văzut în șant beat de către studenți.

Aceasta a dus la instituirea unui fond destinat trimiterii poetului bețiv Henrik Ibsen în străinătate. Ulterior primește o bursă cu care va pleca în sud

unde va sta un sfert de secol ca exilat la Roma, Drezda și München (1864-1892).

Celebritatea lui Ibsen a venit în trei mari valuri. Primul a fost odată cu apariția marilor drame în versuri *Brand* și *Peer Gynt* (în aceeași perioadă Marx publica *Capitalul*).

Brand era un atac la adresa materialismului convențional și o pledoarie pentru ca omul să-și urmeze propria conștiință în detrimentul regulilor societății. Aceasta a fost de fapt tema operei sale de o viață. Când a fost publicată piesa, în 1866, Ibsen a fost privit ca un lider al revoluției împotriva convenționalismului în întreaga Scandinavie.

Al doilea val a venit în anul 1870. Acum el renunță la poezie, trecând la proză, și operele sale nu mai sunt citite în bibliotecă, ci reprezentate pe scenă. Ca toți marii artiști, el nu se repetă în nici o lucrare. Apar *Stâlpii societății* (1877) *Casa cu păpuși* (1879) și *Strigoii* (1881). Ibsen pune întrebări supărătoare la adresa puterii banilor, a oprimmării femeii și chiar a subiectului tabu al bolilor venerice. A plasat importante chestiuni politice, chiar de-a dreptul în centrul scenei.

În faza a treia apar *Rața sălbatică* (1884) *Rosmersholm* (1886), *Hedda Gubler* (1890), *Constructorul Solness* (1892) și *John Gabriel Borkman* (1896). În aceste piese, Ibsen explorează psihicul uman și lupta acestuia pentru a-și câștiga libertatea.

Spectatorii din întreaga lume se puteau identifica pe ei sau pe vecinii lor, cu victimele aflate în suferință. Atacul întreprins de Ibsen la adresa valorilor convenționale, programul său de eliberare personală, pledoaria sa că toate ființele umane ar trebui să aibă șansa de a se realiza erau pretutindeni bine venite. În ultimul deceniu de viață, Ibsen devenise cel mai vestit om din întreaga Scandinavie.

Alături de Tolstoi în Rusia, Ibsen era privit peste tot drept cel mai mare vizionar și scriitor în viață, din lume. Ziariștii veneau de la mii de kilometri distanță pentru a-i lua interviuri.

Când apărea zilnic la Cafeneaua de la Grand Hotel unde stătea singur în fața unei oglinzi, în așa fel încât să poată vedea restul încăperii, citindu-și ziarul și bând o bere urmată de un coniac, fiind mai punctual decât un ceasornic, întreaga asistență se ridica în picioare și-și scotea pălăria. Nimeni nu îndrăznea să ia din nou loc, înainte ca marele om să se fi așezat.

Dar o întrebare se pune: dacă era atât de sensibil la tot ce ținea de omenire, de ce părea că-i repugnă indivizii umani? De ce le respingea avansurile și prefera să citească despre ei doar în coloanele

ziarelor? Cu cât acest mare om era privit mai îndeaproape, cu atât apărea mai ciudat. Primul lucru pe care-l observau la el cei mai mulți era extraordinara sa vanitate. Apare la un moment dat ahtiat după modă, plin de ifose. A adoptat o poză de poet cu manșete cu volănașe, mănuși galbene și un baston sofisticat făcut din nuc cu o imensă măciulie de aur. După ce a primit titlul de „Doctor al Universității din Uppsala“, pretindea să i se spună „Doktor“ și purta o redingotă neagră, lungă. Își petrecea dimineața câte o oră cu îmbrăcatul. Avea o pasiune de o viață pentru medalii și distincții. Se zbătea să le dețină și le etala cu orice ocazie, uneori chiar și ziua și nu numai cu ocazia unor festivități. Chiar și la bătrânețe mai vâna încă onoruri. Cu capul său mare și gâtul gros, părea să iradieze putere și asta în ciuda staturii mici. Mai erau apoi ochii accia înspăimântători. Privirea lui Ibsen le amintea oamenilor de un judecător rostind sentința de condamnare la spânzurătoare. Inspira teamă, spunea Brandes. Se adunaseră în el douăzeci și patru de ani de amărăciune și ură. Nu a băut niciodată în perioada în care lucra. Bea însă în societate, pentru a-și învinge marea timiditate. Ibsen era specialist în furie. Era răpus de o imensă povară de resentimente de nevindecate, izvorâte din prima parte a vieții. În mod nedrept și-a învinuit părinții pentru tinerețea sa nefericită.

Când avea 18 ani și lucra în farmacia în care se afla și o tânără angajată Sofie Jensdatter cu care el a avut legături, i s-a născut un fiu nelegitim, Hans Iacob. Ibsen a fost nevoit să plătească pensie alimentară până ce acesta a împlinit vârsta de 14 ani.

Ca și Rousseau, ca și Marx, Ibsen nu l-a recunoscut niciodată pe Hans. Acesta a devenit fierar și a locuit împreună cu mama sa până la vârsta de 29 de ani. Ea a orbit și a fost nevoită să se mute într-o colibă. Hans era un mare amator de lectură, însă era bețiv și leneș. Semăna uimitor de mult cu tatăl său, care, deși bogat la un moment dat, nu și-a ajutat niciodată fiul, și nici pe mama sa. Ibsen era meschin. Practic era capabil să mintă pentru bani. Deși era un ateu convins și antimonarhic, nu s-a sfiit să ceară regelui Carol al XV-lea o pensie de 100 de lire. Când în 1866 începuse să câștige cu piesa *Brand*, strângea banii de argint într-un ciorap. Apoi, când câștiga mai mult, achiziționa acțiuni guvernamentale. În ciuda averii sale din ultimii ani, trăia modest. Ibsen s-a căsătorit în 1858 cu fiica decanului din Bergen, o femeie hotărâtă, dar urâtă. Ibsen se afla în situația disperată de a fi căsătorit cu o femeie pe care n-o iubea și față de care se purta de multe ori dur și urâcios.

Și relațiile cu prietenii erau reci și adesea furtunoase, încheindu-se cu scandaluri. El își ținea relațiile de amicitie într-o tensiune constantă, presărată cu perioade de tăcere. Modul cum Ibsen își aborda arta era centrat pe doctrina egoismului creator. Tânăr fiind, sărăcia i-a impus solitudinea. Ieșea de unul singur pentru a face lungi plimbări.

La vârsta senectuții Ibsen sfătuia pe o tânără spunându-i: „Nu trebuie să spui niciodată oamenilor totul... A ține lucrurile pentru tine, nu cunoaște limite. Ura lui trecea în revistă toate aspectele societății umane. Îi ura pe conservatori. Ajunsesse să-i urască și mai mult pe liberali. A displicut sistemul parlamentar, pe care-l privea drept sursa unor corupții și mistificări fără margini. Ura democrația. Ce este majoritatea? Masa ignorantă. Inteligența aparține întotdeauna minorității. Anarhismul, comunismul și socialismul, pentru Ibsen, erau același lucru. Statul trebuia abolit. Minoritatea are întotdeauna dreptate, ea deschide drumul pentru un teren neatins încă de majoritate. El spunea: „Umanitatea condusă de minoritatea luminată, va progresa întotdeauna în direcția dorită“. Dar lui Ibsen nu i-a trecut prin minte că această minoritate – ceea ce Lenin avea să numească „elita avangardistă“, iar Hitler „lideri de excepție“ – ar putea duce omenirea în abis, Ibsen ar fi fost îngrozit de excesele secolului XX, secol la cizelarea căruia a contribuit atât de mult.

Motivul pentru care Ibsen a intuit atât de greșit viitorul pe care pretindea că-l prevede, izvora din slăbiciunile inerente ale personalității sale, din inabilitatea sa de a simpatiza cu oamenii, ci doar cu ideile. Nimic nu era aproape de inima lui Ibsen, în afară de portofel. În viața reală n-a acordat niciodată nici cea mai mică atenție muncitorilor, nici nu a simțit altceva decât dispreț.

Ibsen era laș, atât în problemele personale, cât și în cele politice. Lista lucrurilor de care se temea era nesfârșită. Plimbându-se pe străzi, îi era teamă să nu-i cadă vreo cărămidă în cap. Era îngrijorat de posibilitatea cutremurelor. Se mai temea și de o epidemie de holeră, precum și de furtuni. În mod special, se temea de accidente de trăsură. Dar groaza cea mai mare i-o inspirau câinii. Alcoolul îi atenua frica, dar îi dezvolta furia. Era furios deoarece îi era teamă. Era extrem de superstițios. Poate că n-a crezut în Dumnezeu dar s-a temut de diavol. În ultimii săi ani de viață a suportat mai multe atacuri de apoplexie începând din anul 1900. Ibsen a murit pe 23 mai 1906.

Tolstoi a fost cel mai ambițios dintre toți intelectualii studiați în grupul celor menționați.

Avea convingerea că, prin propriul său intelect și forța sa spirituală putea induce o transformare morală a societății.

Scopul său și l-a formulat spunând: „Să fac din regatul spiritual al lui Christos un regat de pe acest pământ“. Iar când a devenit reformator social, identificarea lui cu Dumnezeu s-a accentuat. S-a considerat ca aparținând unei succesiuni apostolice de intelectuali, pornind de la Moise, Isaia, Confucius, vechii greci, Buddha, Socrate și până la Pascal, Spinoza, Feuerbach și toți aceia care au vorbit sincer despre sensul vieții. El nu accepta ideea să rămână neobservat și necunoscut. Era conștient de puterea sa, pe care o considera cu totul specială.

Se simțea posedat de divinitate, fiind totuși suspicios în privința Creatorului său. Așa cum spunea Gorki, Tolstoi ajunsese să se creadă fratele lui Dumnezeu.

S-a născut în 1828, ca și Ibsen, în sânul unei clase ce conducea pe criterii ereditare într-o țară mare. În Rusia, la acea vreme sclavia numită „șerbie“ a fost abolită prin lege abia în anul 1861.

Tolstoi a moștenit de la mama sa, Iasnaia Poliana, o proprietate în apropiere de Tula care cuprindea 4000 de acri de pământ și 330 de șerbi. În tinerețe a vândut bucată cu bucată din această moșie pentru a-și plăti datoriile la jocurile de noroc de care fusese pasionat. Dar mai târziu, capătă o mare dorință de a acapara pământ, pe care-l cumpără cu veniturile realizate din literatură.

Părinții săi au murit când el era încă tânăr, încât a fost crescut de o mătușă. A avut trei frați mai mari, dar toți au fost nefericiți din cauza vieții dezordonate pe care au dus-o.

La școală scria și lucra numai când avea chef. La 12 ani compunea deja poezii. La 16 ani mergea la Universitatea din Kazan unde a studiat limbile orientale, vrând să se pregătească pentru diplomație. Mai târziu a încercat și dreptul, dar la 19 ani se întoarce la Iasnaia Poliana, unde începe să citească multă literatură. Studiază cu mult interes lucrările lui Rousseau, despre care va spune către bătrânețe că au avut o foarte mare influență asupra sa.

În anumite privințe a fost un discipol postum al lui Rousseau. Ca și acesta, mai înainte de a deveni scriitor a încercat și alte îndeletniciri: diplomația, dreptul, reforma educației, agricultura, armata și muzica. Timp de cinci ani s-a aflat încadrat în armată în zonele de conflict frontalier din munți, apoi în Crimeea împotriva britanicilor, francezilor și turcilor. Avea pretențiile și comportamentul unui imperialist rus. Nu a repudiat niciodată spiritul șovin, având convingerea că rușii sunt o rasă aparte, cu anumite calități morale unice,

personificate de țărani. În armată s-a distins conferindu-i-se gradul de locotenent plin. În timpul carierei militare, Tolstói a devenit un scriitor de o forță extraordinară. Tolstói era un scriitor înăscut. Cea mai mare parte a vastului material din *Război și pace* a cunoscut cel puțin șapte variante. La fel și *Anna Karenina*.

Tolstói se simțea chemat să facă ceva mai mult decât să conducă și anume să profetizeze, să joace rolul de Mesia. Așa se explică faptul că, pe măsură ce înainta în vârstă, avea să renunțe la artă pentru a exercita conducerea morală.

Este remarcabil faptul că Tolstói nu dorea atât de mult să fie scriitor, declarând cândva poetului Fet: „A scrie povestiri este stupid și rușinos“. Voia în schimb să conducă, dar nu avea înclinație pentru așa ceva, să profetizeze, să fondeze o religie și să transforme lumea, dar nici pentru acestea nu avea căderea din punct de vedere moral și intelectual. Tolstói se știa vinovat pentru greșelile lui din tinerețe. După ce a părăsit armata, cu banii luați din vânzarea lotului central de la Iasnaia Poliana, a plecat să călătorească prin Europa. Din nefericire, „ruleta“ îl atrăgea în mod inevitabil. Era ghinionist, încât a pierdut toți banii. Tolstói s-a mai simțit vinovat și pentru excesele sale sexuale. Scria undeva: „Sexualitatea nu-mi dă nici o clipă de liniște“. În casa lui Turgheniev, prietenul său, Tolstói trăia „episoade de beție, țigări, cărți toată noaptea și după aceea dormea buștean până la două după amiază“. După întoarcerea din Europa, el nu s-a putut ține departe de femei și mai ales de una măritată, Aksinia, cu care a avut un fiu, Timofei Bazikin. Tolstói a adus-o în casă ca servitoare și i-a îngăduit o vreme băiețelului să rămână lângă mama sa. Dar la fel ca Marx și Ibsen, și la fel ca și tatăl său, nu a recunoscut niciodată că băiatul ar fi al lui, nici nu i-a acordat vreo atenție. Tolstói n-a manifestat nici cel mai mic gest ca fiul său nelegitim să învețe să scrie și să citească – el, care înființase școli pentru educarea fiilor de țărani. În același timp, Turgheniev, bunul său prieten, nu numai că și-a recunoscut fiica sa nelegitimă, dar a instruit-o crescând-o în cele mai alese condiții.

Fiul lui Tolstói, Timofei, a fost pus să lucreze în grajduri, ca apoi să-l pedepsească pentru proastă conduită, trimițându-l ca tăietor de lemne. Dar fiul legitim al lui Tolstói, Alexei, și-a protejat fratele vitreg, luându-l ca vizitiu. Deși profita de ele, Tolstói disprețuia femeile, învinovățindu-le pe toate, spunând că fără excepție ele sunt Eva-Ispită. În 1898, la șaptezeci de ani, scria ironic: „Femeia este în general proastă, însă Diavolul îi împrumută creier când lucrează pentru el. Atunci ea împlinește

miracole de gândire, anticipare constantă, în scopul de a face un lucru rău“.

La vârsta de 34 de ani Tolstói s-a căsătorit cu fiica unui medic. Avea numai 18 ani și se numea Sofia. Nu era frumoasă și nici prea atrăgătoare. N-a fost o relație fericită, atâta vreme cât Tolstói vedea în căsnicie nu numai sursa unei mari nefericiri, dar și un obstacol în calea progresului moral. El a continuat să fie preocupat de „țărani“, sau mai bine zis de „ideea de țărani“, căci el nu i-a privit niciodată ca pe niște oameni. Pune bazele unei rețele de școli unde să fie educați fiii de țărani, predând la început chiar el, dar se plictisește repede.

În mintea lui Tolstói se aflau strâns unite ideea de reformă politică și socială, dar și dorința de a fonda o nouă mișcare religioasă, bazată pe învățăturile lui Hristos, dar eliberată de dogme și misticism.

Vorbind despre soțul său, Sofia spunea: „Oare Tolstói a iubit vreodată o ființă umană și nu omenirea ca idee? El era incapabil de intimitatea unei iubiri sincere, având ca obiect altă persoană decât el însuși. A îmbrățișat însă omenirea, deoarece o putea face în public, dramatic, senzațional“.

A venit o vreme când Tolstói dorea să se identifice cu lucrătorii. Se îmbrăca asemănător unui țăran – cu cizme, salopetă, șapcă, purtând barbă. Era uniforma noului Tolstói. Veneau reporterii de la mari distanțe pentru a-i lua interviuri.

Începe să muncească fizic. Tăia lemne, căra apă și ducea bălegar pe câmp. Învață de la un cizmar să confecționeze cizme și pantofi. Dar el n-a perseverat niciodată în acțiunile pe care le începea, în afară de scris, care ajunsese să-l domine, devenind de neegalat.

Tolstói ura democrația și disprețuia Parlamentul. Faptul că timp de o jumătate de secol s-a opus oricărei reforme a sistemului țarist a împiedicat civilizarea Rusiei.

Convingerea că pot rezolva dintr-o lovitură dificultățile eterne ale educației umane, punând bazele unui nou sistem, reprezintă o eroare curioasă a intelectualilor de la Rousseau încoace.

Prin scrierile sale, veniturile lui Tolstói au crescut foarte mult. A cumpărat pământ și a investit în proprietate. La un moment dat avea o herghelie cu 400 de cai, iar în casă existau cinci guvernante și pedagogi plus unsprezece servitori. Dorința de a reforma nu doar pe țărani, ci și pe el însuși, familia, întreaga lume, nu l-a părăsit niciodată.

Ca și Marx, Tolstói avea o înțelegere greșită a istoriei. Cunoștea foarte puțină istorie și nici cum se produc marile evenimente. La vârsta senectuții,

Tolstoi s-a ridicat împotriva patriotismului, a imperialismului, a războiului și a violenței, sub orice formă s-ar fi prezentat. Toate aceste motive n-au putut face posibilă o alianță cu marxiștii. El a intuit că puterea marxistă nu va renunța în practică la Stat, așa cum susținea că o va face.

„Dacă marxismul va deveni realitate“, scria el în 1898, „singurul lucru care se va întâmpla va fi un transfer al despotismului. Acum conduc capitaliștii, iar atunci vor conduce șefii muncitorilor“.

Chiar de pe la jumătatea anilor 1880, Iasnaia Poliana devenise un fel de altar la care tot felul de oameni veneau pentru îndrumare, ajutor și sfaturi înțelepte miraculoase. Toți îl priveau pe scriitor ca pe liderul lor spiritual. La plecare lăseau inscripții scrijelite pe „Casa de vară“ din parcul de la Iasnaia Poliana, ca de exemplu: „Jos cu pedeapsa capitală“, „Proletari din toate țările uniți-vă“ sau „Aduceți un omagiu unui geniu“.

Vizitatorii își notau ceea ce le dicta Tolstoi, adică generalități excentrice, judecăți depășite și multe alte banalități.

Pe măsură ce Tolstoi înainta în vârstă, devenea tot mai scârbit de viața îndestulată pe care o ducea familia lui, iar relațiile sale cu Sofia se deteriorau. Tolstoi a început să țină un jurnal secret, pe care-l ascundea într-una dintre cizmele sale de călărie. Căutat cu insistență de soția sa, care bănuia existența acestuia, găsimu-l, și aflând cele scrise acolo, relațiile ating paroxismul unei lupte pe viață și pe moarte.

Tolstoi redactează un nou testament, lăsând toate drepturile sale de autor mezinei sale. Exact ceea ce Sofia nu dorea să se întâmple. În noaptea de 27 spre 28 octombrie, Tolstoi o descoperă pe aceasta scotocindu-i printre hârtii, căutându-i probabil acest testament. Revoltat, deși era bolnav, se hotărăște să plece definitiv chiar în acea noapte. Ia trenul pe ruta Kazan-Ural. Dar doborât de boală, o bronșită mai veche și o pneumonie, este forțat să coboare în gara Astapovo unde găsește adăpost. Două zile mai târziu, Sofia împreună cu familia ajung acolo cu un tren special. Pe 3 noiembrie, copiii iau hotărârea de a o împiedica pe Sofia să-l vadă. Tot în această zi, își dictează ultimele însemnări pentru jurnal. La miezul nopții începe delirul, mai înainte a mai putut dicta o telegramă fiilor săi din Iasnaia Poliana, explicându-le imposibilitatea de a se vedea cu soția sa.

Este de reținut faptul că Biserica Ortodoxă l-a excomunicat în februarie 1901, pentru că Tolstoi nega divinitatea lui Iisus Hristos, spunând chiar că a te ruga lui este o blasfemie. Adevărul este că el selecta din Vechiul și Noul Testament, din

învățăturile lui Hristos și ale Bisericii doar acele fragmente cu care era de acord și respingea restul. Dacă Tolstoi credea sau nu în Dumnezeu este mai greu de stabilit atâta vreme cât el îl definea în diferite chipuri. Înainte de a muri, trimiși ai clerului încearcă să-l readucă la Biserica pravoslavnică, dar era prea târziu.

Pe 7 noiembrie 1910, Tolstoi a murit în Gara Astapovo de unde este transportat la Iasnaia Poliana și înhumat în pădurea Zakaz în locul dorit de el, la data de 9 noiembrie.

Cazul lui Tolstoi este un alt exemplu a ceea ce se întâmplă când un intelectual urmărește o idee abstractă pe seama oamenilor.

Tolstoi și-a distrus familia și s-a distrus pe sine încercând să aducă transformarea morală totală pe care o resimțea a fi imperativă. Tolstoi a prezis și a încurajat în mare măsură prin scrierile sale o transformare milenară a Rusiei, nu prin reforme graduale și dureroase, pe care le disprețuia, ci printr-una totală. Iar aceasta n-a întârziat să vină în 1917 când, ca o ironie a sorții, principalele victime au fost iubiții lui țărani, dintre care douăzeci de milioane au fost sacrificați pe altarul ideilor.

Ernest Hemingway a fost un scriitor de o profundă originalitate, care a transformat modul de exprimare al compatrioților lui americani și al popoarelor din lumea anglo-saxonă.

A creat un stil nou personal laic, ajungând să întruchipeze America unei anumite epoci, așa cum o făcuse Voltaire pentru Franța anilor 1750 sau Byron pentru Anglia anilor 1820.

El trebuie plasat într-un context în care dezvoltarea economică a națiunii și a vieții ei culturale și intelectuale se aflau într-o deplină armonie. O epocă în care gândirea lui Ralph Waldo Emerson, arhetipul intelectualului american, cel care susținea că pasiunea pentru Europa trebuie înlocuită cu pasiunea pentru America și că factorii care asigurau succesul în afaceri erau cunoașterea plus caracterul moral și că viața este căutarea puterii.

Pentru o națiune care urmărea progresul moral și mental cu același entuziasm cu care urmărea banii și le privea pe amândouă ca fiind esențiale creării noii sale civilizații, Emerson a fost la sfârșitul anilor 1870, un erou și un mentor național.

Hemingway, analizat mai atent, prezenta toate caracteristicile intelectualului într-o combinație specific americană.

S-a născut în 1899, în suburbia Oak Park din apropiere de Chicago. Părinții săi erau un produs de marcă al civilizației la edificarea căreia Emerson cu conferințele sale contribuise substanțial. Erau

oameni cu frica lui Dumnezeu, sănătoși, harnici, ducând o viață activă. Tatăl său, dr. Hemingway, era un medic excelent, care vâna, pescuia, naviga și adora excursiile și expedițiile, transmitând fiului său, Ernest, toate deprinderile sălbatice ale unui om al pădurii. Mama sa, Grace Hemingway, era o femeie dotată cu o inteligență vie, care citise mult și scria proză foarte bună și versuri.

Au fost din foarte multe puncte de vedere niște părinți model care și-au crescut copiii în spiritul lecturilor bogate și al erudiției. Ambii părinți erau foarte religioși și pretindeau copiilor un comportament asemănător.

Hemingway a respins în totalitate religia părinților săi, iar la vârsta de 17 ani o abandonează în secret. Nu numai că nu credea, dar considera religia instituționalizată o amenințare la adresa fericirii omenirii. Și-a trăit întreaga viață adultă ca un păgân, adorând ideile izvorâte din mintea lui. N-a protestat câtuși de puțin când în timpul războiului Civil din Spania au fost incendiate sute de biserici, batjocorite altare și au fost măcelărite multe mii de preoți, călugări și maici.

Când tatăl său s-a sinucis, Hemingway a încercat să o tragă la răspundere pe mama lui, deși acesta a comis acest gest știind ce suferințe îl așteptau în urma unei boli incurabile. A ajuns să-și trateze mama ca pe un dușman. Această ură se reflectă și în romanele sale. Hemingway o ura chiar și când aceasta atinsese vârsta de 80 de ani. Pentru el, ura de masă atinsese stadiul de sistem filozofic.

Destrămarea familiei l-a dus la Toronto și apoi în Europa.

Hemingway a repudiat nu numai credința părinților săi, ci și concepția mamei sale despre o cultură impregnată de creștinism, optimistă, exprimată în proză.

În 1921 îl întâlnim la Paris, ducând o viață de corespondent străin. Citea cu înverșunare oricând și oriunde. Când a sosit la Paris, citise deja toți clasicii englezi. N-a fost frustrat niciodată că n-a avut o pregătire universitară. De la vârsta de 15 ani a nutrit un cult pentru Kipling, pe care l-a păstrat toată viața.

Hemingway avea convingerea că el a moștenit o lume falsă, simbolizată de religia părinților pe care trebuie s-o schimbe cu una adevărată. „Nu adevărul creștinismului părinților săi și nici al altor ideologii, ci adevărul așa cum îl vedea, auzea, mirosea și gusta el, era relevant.“ El spunea: „Majoritatea oamenilor, inclusiv a scriitorilor, au atunci când scriu, tendința de a vedea evenimentele prin ochii celorlalți, deoarece moștenesc expresii și combinații învechite de cuvinte, metafore

demonetizate“. Se poate spune că el era produsul unei uniuni între Kipling și Joyce. Adevărul este că stilul lui Hemingway este „sui generis“.

După publicarea lucrării sale, „În vremea noastră“, este considerat de unii specialiști „cel mai de seamă scriitor al Americii, cel mai conștient, cel mai stăpân pe arta sa, cel mai gustat“.

Acest prim succes este urmat rapid de două romane tragice viguroase – „Fiesta“ și „Adio arme“.

Hemingway era un bărbat masiv, puternic, dotat pentru diferite activități fizice. Ducea o viață de acțiune pe care o descria.

Romanele lui Hemingway sunt romane de acțiune și aceasta le face să fie romane ideologice.

După Hemingway existau moduri corecte sau incorecte de a comite un adulter, de a fura sau de a ucide.

Cei ce l-au cunoscut spuneau despre el că este o combinație ciudată de sensibilitate și preocupare pentru violență. I-au plăcut toate activitățile în aer liber practicate de tatăl său, schiul, pescuitul în larg, vânatoarea de animale mari și, nu în cele din urmă, războiul. Era plin de curaj când se ivea momentul.

Curajul său nu era irațional sau instinctiv, ci cerebral. Știa ce înseamnă să-ți fie frică și să-ți înfrânge teama.

Ca și Rousseau și ceilalți intelectuali, știa să-și facă singur reclamă.

În întreaga istorie, nici un scriitor n-a dat mai multe interviuri și nu a acordat mai multe ședințe foto.

Hemingway „mințea“ atât conștient, cât și involuntar. „Se știe că nu este neobișnuit ca marii scriitori să fie mincinoși“, scria el. Mințea în privința părinților, și a surorilor sale. Cele mai des repetate minciuni erau în legătură cu serviciul său militar din timpul Primului Război Mondial. Cea de-a treia sa soție spunea că Hemingway a fost cel mai mare mincinos de la Münchhausen încoace.

El a avut prea puțin respect pentru adevăr. N-a avut niciodată convingeri politice consecvente. Totuși, în 1935 devenise în multe privințe un reprezentant servil al liniei Partidului Comunist.

Convingerea lui Hemingway era că Partidul Comunist este singurul conducător legitim și demn de încredere al luptei antifasciste.

Cât privește părerea sa asupra Războiului Civil din Spania el a fost un naiv, căci participă conștient la o minciună. În romanul său *Pentru cine bat clopotele* reiese clar că el avea cunoștință de partea întunecată a cauzei republicane și știa câte ceva privind adevărul despre Partidul Comunist Spaniol.

În 1941, când America a început să se implice mai mult în lupta contra nazismului, Hemingway s-a ținut deoparte. Avea deja reședința sa, Finca Vigia în Cuba, în afara Havanei.

Succesul înregistrat cu romanul *Pentru cine bat clopotele*, unul dintre cele mai celebre bestselleruri ale secolului, i-au adus un venit enorm pe care vrea să-l folosească pentru sportul preferat „pescuitul în larg”.

Hemingway își făcea prieteni cu foarte mare ușurință în lumea interlopă: luptătorii cu tauri, homosexuali, prostituate, informatori ai poliției, care toți răspundeau bucuroși la băutura „pe gratis”.

Certurile lui cu scriitorii erau frecvente. Era invidios pe talentul altora. Singurul scriitor pe care nu l-a atacat în biografia sa a fost Ezra Pound. Atunci când acesta a fost în pericol de a fi executat pentru trădare în 1945, deoarece în timpul războiului ținuse peste 300 de conferințe la radio în favoarea nazismului, Hemingway l-a apărat spunând că este nebun. Pound a fost internat într-un spital, scăpând astfel de camera de gazare.

Lui Hemingway îi era greu să aibă legături mai îndelungate cu femeile, dacă acestea nu făceau dovadă de un total servilism.

Trei dintre cele patru soții ale sale au fost neobișnuit de servile. Cea de-a treia, Martha Gellhorn, cu zece ani mai tânără decât el, aparținea înaltei burghezii din Midwest. Mai autoritară decât celelalte, scria despre el că n-a întâlnit niciodată un mincinos mai mare. Martha era reporteră și scriitoare. Era dezamăgită că el bea și devenea agresiv și că pe măsură ce îmbătrânea devenea mai nebun. N-a mai putut accepta să rămână sclava unei brute și a divorțat. A urmat cea de-a patra soție și ultima, Mary Welsh, fostă ziaristă la „Time”.

Hemingway era acum la fel de vestit ca și Tolstoi, un vizionar al omenirii, un profet al vieții în aer liber, cu băuturi, arme, haine de safari. Ori-

unde s-ar fi dus, în Spania, în Africa și mai ales în Cuba era așteptat de un alai de prieteni intimi și paraziți, un adevărat circ ambulat. La Madrid existau „târfele” de luptă ale lui Hemingway. La Havana cele de faleză. Îi plăcea să le pipăie în prezența soției sale, Mary. Pe măsură ce îmbătrânea, fetele pe care le dorea deveneau mai tinere.

În 1952, *Bătrânul și marea* i-a refăcut într-o oarecare măsură reputația, acordându-i-se Premiul Nobel.

Copiii proveniți din căsătoriile lui Hemingway au fost martorii tăcuți și uneori temători ai vieții lui conjugale. În timp ce *Cercul* lui Hemingway străbătea lumea, ei erau crescuți de dădace și servitoare.

Hemingway a fost un mare alcoolic. A început să bea din adolescență. A fost un caz de alcoolism progresiv demn de manualele clasice ale medicinei. Alcoolismul i-a provocat o depresie profundă, alterându-i pe rând toate organele. La Paris ajunsese să bea la o singură masă o cantitate incredibilă de vin roșu precum și alte băuturi.

În timpul vieții, Hemingway a suferit o mulțime de accidente, unele din cauza alcoolului.

Tatăl său s-a sinucis din cauza unei boli incurabile. Acum el se temea că bolile sale nu-i pot aduce moartea și atunci, în ziua de 2 iulie 1961, după diverse tratamente nereușite contra depresiei și a paranoiei, și-a zburat creierii cu cea mai bună armă de vânătoare pe care o avea.

Hemingway își crease un cod propriu bazat pe onoare, adevăr și loialitate, dar a dat greș, fiind condamnat la eșec. Dar el a reușit totuși să creeze un nou mod de a scrie în limba engleză.

Producând mari cantități de material nepublicabil, și-a dat seama că totul s-a terminat.

Hemingway a fost ucis de arta sa și a demonstrat că talentul nu este suficient.

(va urma)